

Бороденко Т. М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів ім. В. Федосова,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3202-5491>

Гапонюк М. А.

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів ім. В. Федосова,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1541-0307>

Славкова А. А.

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів ім. В. Федосова,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8337-8679>

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Статтю присвячено фінансовому механізму соціального захисту населення України в умовах воєнних, демографічних та інституційних трансформацій. Метою є розвиток теоретичних положень щодо його сутності та оцінювання фінансової стійкості. Фінансовий механізм визначено як інтегровану систему фінансових відносин, інститутів, методів, інструментів і джерел фінансування, спрямовану на мінімізацію соціальних ризиків, підтримання доходів населення та соціальної стійкості громад. Запропоновано структурно-функціональну модель та інтегральний індекс фінансової стійкості як середнє геометричне показників фінансової достатності, адекватності виплат і страхового охоплення. Обґрунтовано модернізацію механізму через диверсифікацію фінансування, зміцнення спроможності громад, адаптацію соціального страхування та цифровізацію.

Ключові слова: фінансовий механізм; соціальний захист; соціальне страхування; пенсійне забезпечення; фінансова стійкість; місцеві бюджети; територіальні громади; бюджетні видатки; недержавні пенсійні фонди; соціальна стійкість.

Tetiana Borodenko, Mykola Gaponiuk, Alla Slavkova

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

FINANCIAL MECHANISM OF SOCIAL PROTECTION OF THE POPULATION OF UKRAINE UNDER CONTEMPORARY TRANSFORMATIONS

The article examines the financial mechanism of social protection in Ukraine under the combined pressure of war, demographic decline, structural changes in the labour market and institutional reform. The purpose of the study is to develop the theoretical understanding of this mechanism, to substantiate its structural components and to design a toolkit for assessing its financial sustainability. The financial mechanism of social protection is defined as an integrated system of financial relations, institutions, methods, instruments and funding sources through which financial resources are formed, distributed, redistributed and used in order to minimise social risks, sustain household incomes, secure the social resilience of territorial communities and create the preconditions for human capital restoration. On this basis a five-circuit structural and functional model is developed, covering resource formation, accumulation, redistribution, utilisation and performance assessment, with feedback to the formation circuit. The methodological contribution of the study is an integral index of the financial sustainability of the social protection mechanism, calculated as the geometric mean of three normalised components: fiscal sufficiency, adequacy of benefits and insurance coverage. Fiscal sufficiency is measured at constant prices rather than as a share of gross domestic product, which avoids the artefact whereby the indicator rises mechanically when output falls, while the geometric form of the index reflects the non-substitutability of its components. The proposed toolkit is tested on official data of the Ministry of Finance of Ukraine, the State Statistics Service of Ukraine and the Pension Fund of Ukraine for 2021–2025. The directions of modernisation of the financial mechanism of social protection are substantiated: diversification of funding sources, strengthening the financial capacity of territorial communities, modernisation of social insurance in line with new forms of employment, development of

funded pension provision and digital transformation of social protection. The study substantiates the transition from a model of financing social benefits to a model of managing the financial sustainability of social protection.

Keywords: *financial mechanism; social protection; social insurance; pension provision; financial sustainability; local budgets; territorial communities; budget expenditure; non-state pension funds; social resilience.*

Постановка проблеми та її актуальність. Система соціального захисту традиційно розглядається як базовий інститут соціальної держави, через який реалізуються конституційні гарантії матеріальної підтримки населення у разі настання соціальних ризиків. Проте умови її функціонування змінилися настільки істотно, що усталені підходи до фінансового забезпечення соціальної сфери потребують перегляду. Якщо до 2022 р. ключовими викликами вважалися демографічне старіння, дефіцит Пенсійного фонду України та обмеженість бюджетних ресурсів, то нині до них додалися наслідки повномасштабної війни, масштабна міграція населення, звуження внескової бази соціального страхування та необхідність фінансування післявоєнного відновлення. Соціальний захист виходить за межі традиційного розуміння системи виплат, перетворюючись на багаторівневу систему фінансових відносин, у якій взаємодіють державний і місцеві бюджети, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Пенсійний фонд України, недержавні пенсійні фонди та міжнародні донори.

Особливої гостроти проблема набуває в умовах бюджетних обмежень. Зростання потреб населення відбувається одночасно зі скороченням внескової бази страхування та демографічними втратами, а у структурі пріоритетів бюджету соціальні видатки поступово витісняються видатками сектору безпеки і оборони при зовні стабільних абсолютних обсягах фінансування. Формальні бюджетні показники перестають відображати реальний стан фінансового забезпечення соціальних гарантій. Змінився й місцевий рівень: передача громадам повноважень щодо організації соціальних послуг підвищила значення місцевих бюджетів, однак актуалізувала питання достатності ресурсів [1, с. 428]. Все це потребує переосмислення змісту фінансового механізму соціального захисту й розроблення інструментарію, який оцінював би його стан не за номінальними обсягами видатків, а за здатністю підтримувати соціальну стійкість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фінансового забезпечення соціального захисту широко представлена у працях вітчизняних науковців. Бюджетні аспекти функціонування системи соціального захисту досліджують І. Чугунов, В. Макогон, М. Тігарчук [2], Л. Козарезенко, Н. Савченко, О. Кукурудз [3], Л. Лисяк, С. Качула, А. Абдін [4], які обґрунтовують необхідність збалансування соціальних зобов'язань держави з її фіскальними

можливостями та вдосконалення бюджетної політики відповідно до європейських стандартів. Питання державних соціальних стандартів, адресності соціальної підтримки й програмно-цільового фінансування висвітлено у працях І. Смирнкової, О. Сімакової, Ю. Карлаш [5] та О. Казаряна [6].

Вагомий внесок у розвиток теорії соціального страхування зробили Л. Стожок [7], яка розглядає його як інструмент розвитку людського капіталу, а також В. Даценко і В. Тараненко [8], які пов'язують ефективність соціального захисту з фінансовою стійкістю держави. Реформування пенсійної системи та розвиток накопичувальних механізмів досліджують Г. Писаревська [9], Л. Федоришина, Т. Піхняк [10], Ю. Куліков [11], С. Каплін [12], О. Зварич і В. Волошин [13]. Фінансові засади соціального розвитку територіальних громад розкрито у працях Ю. Боковикової, О. Губи, О. Коротич [1] та М. Кужелева, А. Нечипоренка, С. Стабіаса [14], а міжнародні тенденції розвитку соціального захисту відображено у дослідженнях Міжнародної організації праці [15].

Попри значний науковий доробок, недостатньо дослідженим залишається фінансовий механізм соціального захисту як цілісна система взаємодії бюджетних, страхових і накопичувальних інструментів. Крім того, його оцінювання переважно ґрунтується на номінальних показниках видатків, що в умовах інфляційних процесів не дає можливості об'єктивно оцінити ефективність функціонування системи. Саме це зумовлює необхідність подальших досліджень щодо комплексного оцінювання фінансового механізму соціального захисту населення.

Метою статті є розвиток теоретичних положень щодо сутності фінансового механізму соціального захисту населення України, обґрунтування його структурних складових, розроблення інструментарію оцінювання фінансової стійкості механізму та визначення напрямів його трансформації в умовах сучасних трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий механізм соціального захисту населення пропонується розглядати як інтегровану систему фінансових відносин, інститутів та інструментів, що забезпечує мобілізацію, розподіл і використання фінансових ресурсів для мінімізації соціальних ризиків, підтримки доходів населення та забезпечення соціальної стійкості. На відміну від традиційних підходів, таке трактування розглядає фінансовий механізм не як окремий елемент державних фінансів, а як складову фінансової архітектури держави, ефективність якої

визначається не обсягом перерозподілених ресурсів, а досягнутим рівнем соціальної стійкості. Відповідно фінансовий механізм соціального захисту доцільно представити як систему п'яти взаємопов'язаних функціональних контурів. Структурно-функціональну модель механізму подано на рис. 1.

Відмінність запропонованої моделі від традиційних схем полягає у двох аспектах. По-перше, вона охоплює повний цикл руху фінансових ресурсів – від формування до оцінювання соціального ефекту, а не лише стадію витрачання. По-друге, у ній передбачено контур зворотного зв'язку: результати оцінювання ефективності мають впливати на параметри формування ресурсів – ставки внесків, обсяги трансфертів і склад джерел фінансування. Саме відсутність дієвого зворотного зв'язку є, на наш погляд, однією з причин того, що зростання номінальних обсягів фінансування не супроводжується поліпшенням якісних характеристик соціального захисту. Функціонування механізму доцільно підпорядкувати принципам інтегрованості, диверсифікованості, субсидіарності та вимірюваності.

Аналіз фінансового забезпечення соціального захисту у 2021–2025 рр. доцільно розпочати з бюджетного контуру. Номінальні показники приведено до постійних цін 2021 р. за кумулятивним індексом споживчих цін (грудень до грудня попереднього року) [16; 17]. Використання індексу споживчих цін зумовлене тим, що соціальні видатки трансформуються у виплати домогосподарствам, а тому саме він найбільш адекватно відображає зміну їх реальної вартості. Результати наведено в табл. 1.

Показник «соціальний захист та соціальне забезпечення» за функціональною класифікацією (453,4 млрд грн у 2025 р.) не тотожний статті «соціальне забезпечення» за економічною класифікацією (663,7 млрд грн), оскільки остання охоплює виплати за різними функціональними напрямками [17]. У дослідженні використано функціональну класифікацію, що забезпечує зіставність часових рядів.

Розрахунки свідчать, що номінальне зростання видатків на соціальний захист на 33,7% супроводжувалося їх скороченням у постійних цінах на 16,9%. Максимального реального значення показник досяг

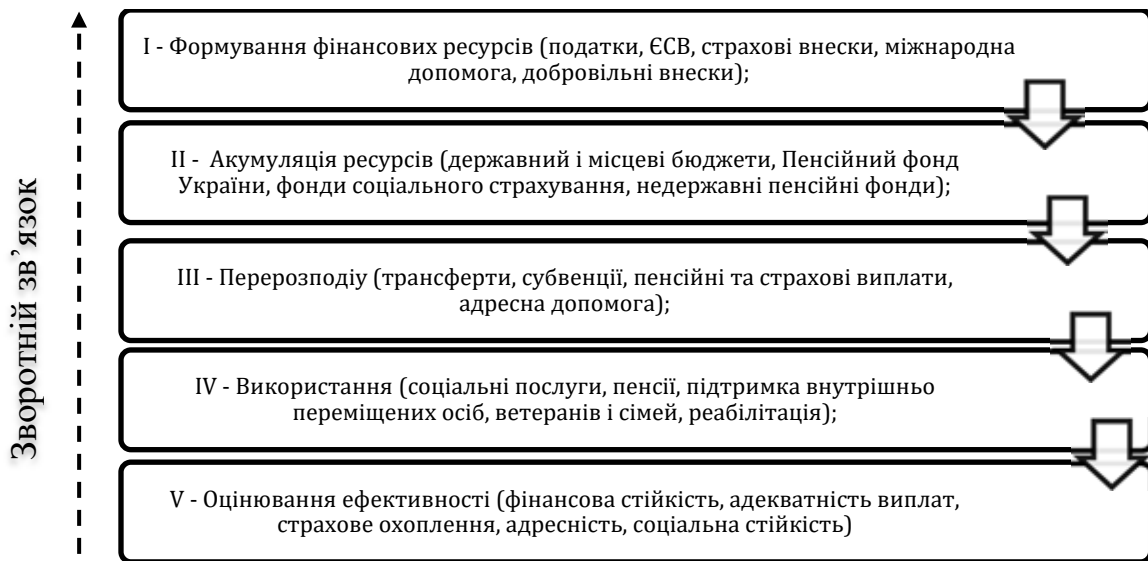

Рис. 1. Структурно-функціональна модель фінансового механізму соціального захисту населення

Джерело: розроблено авторами

Таблиця 1
Динаміка видатків державного бюджету України на соціальний захист і соціальне забезпечення у 2021–2025 рр.

Показник	2021	2022	2023	2024	2025
Видатки на соціальний захист, млрд грн	339,2	426,0	469,3	464,5	453,4
Загальні видатки державного бюджету, млрд грн	1 491,4	2 705,4	4 014,0	4 488,3	5 480,5
Частка у видатках бюджету, %	22,74	15,75	11,69	10,35	8,27
Індекс споживчих цін, грудень до грудня, %	–	126,6	105,1	112,0	108,0
Кумулятивний індекс цін, 2021 = 1,000	1,000	1,266	1,331	1,490	1,609
Видатки у постійних цінах 2021 р., млрд грн	339,2	336,5	352,7	311,7	281,7

Джерело: розраховано авторами за даними [16-18]

у 2023 р. (352,7 млрд грн), після чого у 2024–2025 рр. зменшився на 20,1%. Отже, реальне звуження бюджетного фінансування відбулося вже після першого року повномасштабної війни. Одночасно частка соціального захисту у видатках державного бюджету скоротилася з 22,74% до 8,27%, що пояснюється випереджальним зростанням фінансування сектору безпеки та оборони. Аналогічну тенденцію демонструє і співвідношення соціальних видатків до ВВП, яке знизилася з 7,08% у 2023 р. до 5,13% у 2025 р. [17]. Отримані результати підтверджують висновки попередніх досліджень щодо посилення дисбалансу між соціальними зобов'язаннями держави та її фінансовими можливостями [2, с. 446], однак використання постійних цін дозволяє кількісно оцінити масштаби цього процесу.

Водночас бюджетний контур є лише одним із джерел фінансування соціального захисту. У 2025 р. надходження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування становили 601,6 млрд грн, що перевищило видатки державного бюджету за функціональним розділом «Соціальний захист та соціальне забезпечення» (453,4 млрд грн). Частка страхового контуру у сукупному ресурсі цих двох джерел сягнула 57,0% [17; 19]. Це свідчить, що оцінювання системи соціального захисту виключно за бюджетними видатками є неповним, а пенсійна підсистема залишається ключовим елементом її фінансового механізму.

Роль місцевих бюджетів має допоміжний характер. Відповідно до статті 91 Бюджетного кодексу України вони фінансують переважно місцеві програми соціального захисту та соціальні послуги, тоді як основні соціальні виплати здійснюються за рахунок державного бюджету, зокрема через міжбюджетні трансферти, обсяг яких у 2025 р. становив 196,1 млрд грн [17; 20]. Отже, органи місцевого самоврядування виступають насамперед провайдером соціальних послуг, що узгоджується з висновками досліджень щодо фінансової спроможності територіальних громад [1, с. 428; 14]. Динаміку показників фінансової стійкості Пенсійного фонду України наведено в табл. 2.

За даними табл. 2, у 2021–2025 рр. формальні показники фінансової збалансованості Пенсійного фонду України покращувалися, однак це не супроводжувалося аналогічним посиленням його реальної фінансової стійкості. Офіційний коефіцієнт самофінансування зріс із 91,0% у 2021 р. до 107,9% у 2024 р., що формально свідчить про перевищення власних доходів над видатками на пенсійні виплати. Водночас цей показник враховує у складі власних доходів єдиний внесок, сплачений за окремі категорії осіб за рахунок коштів державного бюджету, а також не враховує формування резерву коштів Пенсійного фонду. Після виключення зазначених компонентів скоригований коефіцієнт самофінансування становив лише 83,8% у 2024 р. та 92,4% у 2025 р., що свідчить про збереження структурного дефіциту системи пенсійного страхування. Водночас у звітності Пенсійного фонду за 2025 рік бюджетний єдиний внесок уже виокремлено зі складу власних доходів, що свідчить про поступове підвищення прозорості структури доходів фонду [19].

Поряд із цим показники адекватності пенсійного забезпечення залишаються недостатніми. Після максимального значення 37,6% у 2023 р. коефіцієнт заміщення знизився до 31,7% у 2025 р., що є нижчим від рекомендованого Конвенцією МОП № 102 орієнтира у 40%. Це свідчить, що покращення окремих фінансових показників не супроводжується відповідним підвищенням рівня пенсійного забезпечення населення.

Додатковим чинником ризику залишається накопичення заборгованості зі сплати страхових внесків, обсяг якої збільшився з 38,6 млрд грн у 2021 р. до 54,8 млрд грн у 2025 р., тобто майже на 42%. Зростання простроченої заборгованості обмежує ресурсну базу солідарної пенсійної системи та посилює її фінансові ризики. За даними Пенсійного фонду, станом на кінець 2025 року близько 47% такої заборгованості належало до категорії безнадійної, що істотно знижує можливості її подальшого стягнення [19].

Компенсувати звуження солідарної складової теоретично покликане недержавне пенсійне забезпечення, фактичні параметри якого наведено в табл. 3.

Таблиця 2

Показники фінансової стійкості ПФУ у 2021–2025 рр.

Показник	2021	2022	2023	2024	2025
Коефіцієнт самофінансування (офіційний),%	91,0	100,1	101,9	107,9	103,6
Скоригований коефіцієнт самофінансування,%	83,8	94,3	—	96,1	92,4
Коефіцієнт заміщення,%	30,7	34,6	37,6	33,1	31,7
Наймані працівники на одного пенсіонера, осіб	0,905	0,808	0,847	0,855	0,873
Чисельність пенсіонерів на кінець року, млн осіб	10,84	10,69	10,52	10,34	10,17
Заборгованість зі сплати внесків, млрд грн	38,6	48,6	49,6	51,9	54,8

Джерело: складено та розраховано автором за даними [19; 21]

Таблиця 3

Основні показники недержавного пенсійного забезпечення України

Показник	30.06.2023	30.06.2024	30.06.2025	31.03.2026
Загальні активи недержавних пенсійних фондів, млн грн	4 481,9	5 336,5	6 181,8	7 070,0
Кількість учасників, тис. осіб	886,5	887,2	887,9	889,2
Активи на одного учасника, грн	5 056	6 015	6 962	7 951
Частка державних цінних паперів і депозитів у портфелі, %	–	–	91,8	–
Частка юридичних осіб у внесках, %	–	–	74,4	–

Джерело: складено та розраховано автором за даними [22]

Станом на 31.03.2026 у системі діяло 47 недержавних пенсійних фондів.

Наведені дані свідчать про структурну асиметрію розвитку недержавного пенсійного забезпечення: за два роки активи фондів зросли на 37,9%, тоді як чисельність учасників – лише на 0,16%. Це означає, що зростання забезпечується переважно інвестиційним доходом і внесками наявних учасників, а не розширенням охоплення населення. Водночас понад 90% активів розміщено в державних цінних паперах і депозитах, а 74,4% внесків надходить від юридичних осіб, які становлять лише 2,1% вкладників. За таких умов добровільна накопичувальна система поки не може виконувати компенсаторну функцію щодо солідарного рівня, що підтверджує необхідність запровадження обов'язкової або квазіобов'язкової накопичувальної складової з автоматичним залученням учасників [13, с. 237].

Жоден окремий показник не дає повної оцінки фінансової стійкості механізму соціального захисту. Номінальне зростання бюджетних видатків супроводжується їх реальним скороченням, підвищення коефіцієнта самофінансування Пенсійного фонду – зниженням коефіцієнта заміщення, а збільшення активів недержавних пенсійних фондів – стагнацією охоплення населення. Тому для комплексної оцінки запропоновано інтегральний індекс фінансової стійкості механізму соціального захисту (ІФСМ), який визначається як середнє геометричне трьох нормованих компонентів:

$$\text{ІФСМ}_t = \sqrt[3]{K_{1t} \cdot K_{2t} \cdot K_{3t}}$$

де K_{1t} – компонент фінансової достатності, що дорівнює відношенню реальних видатків на соціальний захист у році t до їх рівня в базовому році;

K_{2t} – компонент адекватності, що дорівнює відношенню коефіцієнта заміщення до нормативного орієнтира 40%; K_{3t} – компонент страхового охоплення, що дорівнює чисельності найманих працівників у розрахунку на одного пенсіонера.

Фіскальну достатність оцінено за реальними, а не відносними до ВВП видатками, що дозволяє уникнути викривлення оцінок у кризові періоди. Використання середнього геометричного відображає невзаємозамінність складових стійкості: поліпшення одного показника не може компенсувати погіршення інших. Результати розрахунків наведено в табл. 4 та на рис. 2.

Динаміка індексу дає змогу виокремити три етапи. У 2021–2022 рр. він залишався практично незмінним (0,886 і 0,885), оскільки підвищення адекватності виплат компенсувало скорочення страхового охоплення. У 2023 р. індекс досяг максимального значення (0,939) завдяки поліпшенню всіх трьох компонентів. Починаючи з 2024 р. він знизився до 0,831 у 2025 р., тобто нижче довоєнного рівня, внаслідок погіршення фінансової достатності та адекватності виплат за відносно стабільного страхового охоплення.

За фактичними даними 2021–2025 рр. геометрична й адитивна форми індексу дають близькі результати, однак перевага геометричної форми проявляється за істотного погіршення однієї зі складових. Це підтверджує доцільність її використання як інструменту раннього виявлення дисбалансів механізму соціального захисту.

Практична цінність індексу полягає в тому, що він дає змогу відокремити формальну фінансову збалансованість від фактичної стійкості. Так, у 2024 р.

Таблиця 4

Розрахунок інтегрального індексу фінансової стійкості механізму соціального захисту у 2021–2025 рр.

Компонент	2021	2022	2023	2024	2025
K_1 – фінансова достатність	1,000	0,992	1,040	0,919	0,831
K_2 – адекватність виплат	0,767	0,865	0,940	0,828	0,792
K_3 – страхове охоплення	0,905	0,808	0,847	0,855	0,873
ІФСМ	0,886	0,885	0,939	0,866	0,831

Джерело: розраховано авторами за даними [16; 17; 19; 21]

Рис. 2. Динаміка номінальних і реальних видатків на соціальний захист та інтегрального індексу фінансової стійкості механізму у 2021–2025 рр.

Джерело: побудовано авторами за результатами розрахунків, наведених у табл. 1 і 4

офіційна звітність фіксувала профіцит Пенсійного фонду та високий рівень соціальних видатків, тоді як інтегральний індекс уже знизився нижче довоєнного рівня, сигналізуючи про послаблення фінансової стійкості механізму. Водночас його компоненти можуть використовуватися як індикатори ризиків за окремими контурами механізму: фіскальним, страховим, інституційним і накопичувальним.

Обмеженням запропонованого інструментарію є те, що два з трьох компонентів індексу ґрунтуються на показниках пенсійної підсистеми. Це зумовлено її домінуючою роллю у фінансуванні соціального захисту, однак подальші дослідження доцільно спрямувати на включення показників адресності соціальної підтримки та фінансової спроможності територіальних громад.

Отримані результати дають змогу обґрунтувати п'ять взаємопов'язаних напрямів модернізації фінансового механізму соціального захисту.

Перший напрям передбачає диверсифікацію джерел фінансування шляхом розвитку корпоративних соціальних програм, соціального інвестування, державно-приватного партнерства, соціальних облігацій і цільових фондів, що має зменшити залежність системи від бюджетних ресурсів [6, с. 281].

Другий напрям полягає у посиленні фінансової спроможності територіальних громад [20] через розширення фінансової автономії, удосконалення міжбюджетного вирівнювання та створення муніципальних фондів соціального розвитку [14].

Третій напрям пов'язаний із модернізацією соціального страхування відповідно до нових форм зайнятості. Він передбачає розширення бази платників єдиного внеску, цифровізацію його адміністрування та інтеграцію інформаційних систем, що набуває особливої актуальності в умовах поширення платформної зайнятості й роботизації [12, с. 95].

Четвертий напрям – розвиток накопичувального пенсійного забезпечення шляхом поєднання солідарного, обов'язкового накопичувального та добровільного рівнів із попереднім визначенням джерел фінансування перехідного періоду.

П'ятий напрям передбачає цифрову трансформацію соціального захисту на основі інтеграції державних реєстрів, розвитку електронних сервісів і цифрового моніторингу результативності соціальних видатків.

Отже, модернізацію фінансового механізму соціального захисту доцільно розглядати як перехід від фінансування соціальних виплат до управління фінансовою стійкістю соціального захисту, де ключовим критерієм є не обсяг перерозподілених ресурсів, а рівень соціальної захищеності населення.

Висновки. Розвинуто теоретичний підхід до трактування фінансового механізму соціального захисту як інтегрованої системи фінансових відносин, інститутів, інструментів і джерел фінансового забезпечення, спрямованої на мінімізацію соціальних ризиків та підтримання соціальної стійкості. Запропоновано його структурно-функціональну модель, яка охоплює контури формування, акумуляції, перерозподілу, використання ресурсів, оцінювання ефективності та зворотного зв'язку. Для комплексної оцінки запропоновано інтегральний індекс фінансової стійкості механізму соціального захисту, побудований на основі компонентів фіскальної достатності, адекватності виплат і страхового охоплення.

Апробація індексу на даних України за 2021–2025 рр. засвідчила розбіжність між формальними та реальними характеристиками фінансової стійкості механізму. Незважаючи на номінальне зростання бюджетних видатків і покращення офіційних показників збалансованості Пенсійного фонду, реальні видатки на соціальний захист ско-

ротилися, коефіцієнт заміщення знизився до 31,7%, а інтегральний індекс після максимального значення у 2023 р. зменшився до 0,831 у 2025 р., що свідчить про послаблення фінансової стійкості системи. Водночас встановлено обмежений компенсаторний потенціал накопичувального пенсійного забезпечення через низькі темпи розширення участі населення.

На основі отриманих результатів обґрунтовано основні напрями трансформації фінансового меха-

нізму соціального захисту: диверсифікацію джерел фінансування, посилення фінансової спроможності територіальних громад, модернізацію соціального страхування відповідно до нових форм зайнятості, розвиток накопичувального пенсійного забезпечення та цифрову трансформацію соціального захисту. Подальші дослідження доцільно спрямувати на вдосконалення інтегрального індексу та його адаптацію до оцінювання фінансової стійкості на регіональному рівні.

Література:

1. Боковикова Ю. В., Губа О. С., Коротич О. Б. Соціальний захист населення України на рівні територіальної громади. *Державне будівництво*. 2025. № 2 (38). С. 428–442. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-2-27> (дата звернення: 16.07.2026).
2. Чугунов І., Макогон В., Тітарчук М., Савченко Н., Гусаревич Н., Адаменко І. Фінансово-бюджетне забезпечення соціального захисту населення України в умовах воєнного стану. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. № 4 (57). С. 446–456. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.4.57.2024.4432> (дата звернення: 16.07.2026).
3. Козарезенко Л., Савченко Н., Кукурудз О. Фінансове забезпечення державних соціальних гарантій в умовах соціально-економічних трансформацій. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-74> (дата звернення: 15.07.2026).
4. Лисяк Л., Качула С., Абдін А. Бюджетна політика у сфері видатків в координатах соціального розвитку. *Світ фінансів*. 2020. № 4 (65). С. 39–55. DOI: <https://doi.org/10.35774/sf2020.04.039> (дата звернення: 15.07.2026).
5. Смирнова І., Сімакова О., Карлаш Ю. Державні соціальні стандарти та гарантії як основа ефективного розвитку соціального захисту населення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-155> (дата звернення: 16.07.2026).
6. Казарян О. Механізми фінансування соціального захисту вразливих верств населення в умовах трансформації економіки. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2026. № 2. С. 281–287. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2026-20-35> (дата звернення: 17.07.2026).
7. Стожок Л. Г. Переосмислення функціональної спроможності соціального страхування як інструменту соціальної справедливості в умовах непередбачуваності. *Соціальна економіка*. 2025. № 69. С. 260–272. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2025-69-21> (дата звернення: 17.07.2026).
8. Даценко В., Тараненко В. Оцінювання рівня соціальної безпеки та її відновлення в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2025. № 39 (67). С. 10–16. DOI: [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-39\(67\)-10-16](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-39(67)-10-16) (дата звернення: 17.07.2026).
9. Писаревська Г. І. Пенсійне забезпечення в Україні: сучасні тенденції та напрями розвитку. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Т. 9, № 2. С. 197–201. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-33> (дата звернення: 17.07.2026).
10. Федоришина Л. М., Піхняк Т. А. Система пенсійного забезпечення в Україні: стан, проблеми та можливі шляхи вирішення. *Інноваційна економіка*. 2026. Вип. 1. С. 31–43. DOI: <https://doi.org/10.37332/> (дата звернення: 17.07.2026).
11. Kulikova Y. Strategy for the reform of Ukraine's pension insurance system in the context of European integration. *Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University*. 2026. № 5 (342). Р. 74–79. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2026-5-342-74-79> (дата звернення: 17.07.2026).
12. Каплін, С. М. Роботизація та фінансова стійкість пенсійної системи: амортизація людського капіталу як макрофіскальний чинник. *Фінанси України*. 2026. № 1. С. 95–109. <https://doi.org/10.33763/finukr2026.01.095> (дата звернення: 17.07.2026).
13. Зварич О. І., Волошин В. В. Аналіз стану недержавного пенсійного страхування в Україні. *Бізнес Інформ*. 2024. № 8. С. 237–251. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-8-237-251> (дата звернення: 19.07.2026).
14. Кужелев М., Нечипоренко А., Стабіас С. Видатки місцевих бюджетів на відновлення: тенденції, виклики та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2025. № 78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-27> (дата звернення: 21.07.2026).
15. World Social Protection Report 2024–26: Universal Social Protection for Climate Action and a Just Transition / International Labour Organization. Geneva : ILO, 2024. URL: <https://www.ilo.org> (дата звернення: 01.08.2026).
16. Індекс споживчих цін : статистична інформація / Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/> (дата звернення: 02.08.2026).
17. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2025 рік : лист від 05.03.2026 № 04210-10/374. Київ, 2026. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2025-770 (дата звернення: 02.08.2026).

18. Державний бюджет України 2022 року: виконання в умовах повномасштабної війни / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavnyy-byudzhety-ukrayiny-2022-roku-vykonannya-v-umovakh> (дата звернення: 02.08.2026).
19. Звіт про роботу Пенсійного фонду України у 2024 році / Пенсійний фонд України. Київ, 2025. URL: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/vydatky-ta-dohody-byudzhetu-fondu/2024-vydatky-ta-dohody-byudzhetu-fondu> (дата звернення: 01.08.2026).
20. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 03.08.2026).
21. Звіт про роботу Пенсійного фонду України у 2025 році : затв. постановою правління Пенсійного фонду України від 01.05.2026 № 17-1. Київ, 2026. 82 с. URL: <https://www.pfu.gov.ua/diyalnist/zvity-pro-robotu> (дата звернення: 01.08.2026).
22. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Київ, 2026. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/#tab-9> (дата звернення: 03.08.2026).

References:

1. Bokovykova Yu. V., Huba O. S., Korotych O. B. (2025) Sotsialnyi zakhyst naselennia Ukrainy na rivni terytorialnoi hromady [Social protection of the population of Ukraine at the level of a territorial community]. *Derzhavne budivnytstvo – State Building*, no. 2(38), pp. 428–442. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-2-27> (accessed July 16, 2026)
2. Chuhunov I., Makohon V., Titarchuk M., Savchenko N., Husarevych N., Adamenko I. (2024) Finansovo-biudzhette zabezpechennia sotsialnoho zakhystu naselennia Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Financial and budgetary support of social protection of the population of Ukraine under martial law]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 4, no. 57, pp. 446–456. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.57.2024.4432> (accessed July 16, 2026)
3. Kozarezenko L., Savchenko N., Kukurudz O. (2024) Finansove zabezpechennia derzhavnykh sotsialnykh harantii v umovakh sotsialno-ekonomichnykh transformatsii [Financial support of state social guarantees under socio-economic transformations]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-74> (accessed July 15, 2026)
4. Lysiak L., Kachula S., Abdin A. (2020) Biudzhethna polityka u sferi vydatkiv v koordynatakh sotsialnoho rozvytku [Budget policy in the sphere of expenditures in the coordinates of social development]. *Svit finansiv – World of Finance*, no. 4(65), pp. 39–55. DOI: <https://doi.org/10.35774/sf2020.04.039> (accessed July 15, 2026)
5. Smyrnova I., Simakova O., Karlash Yu. (2021) Derzhavni sotsialni standarty ta harantii yak osnova efektyvnoho rozvytku sotsialnoho zakhystu naselennia v Ukraini [State social standards and guarantees as the basis for the effective development of social protection of the population in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-155> (accessed July 16, 2026)
6. Kazarian O. (2026) Mekhanizmy finansuvannia sotsialnoho zakhystu vrazlyvykh verstv naselennia v umovakh transformatsii ekonomiky [Mechanisms of financing social protection of vulnerable population groups under economic transformation]. *Modeling the Development of the Economic Systems*, no. 2, pp. 281–287. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2026-20-35> (accessed July 17, 2026)
7. Stozhok L. H. (2025) Pereosmyslennia funktsionalnoi spromozhnosti sotsialnoho strakhuvannia yak instrumentu sotsialnoi spravedlyvosti v umovakh neperedbachuvanosti [Rethinking the functional capacity of social insurance as an instrument of social justice under unpredictability]. *Sotsialna ekonomika – Social Economy*, no. 69, pp. 260–272. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2025-69-21> (accessed July 17, 2026)
8. Datsenko V., Taranenko V. (2025) Otsiniuvannia rivnia sotsialnoi bezpeky ta yii vidnovlennia v Ukraini [Assessment of the level of social security and its restoration in Ukraine]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriiia «Ekonomika» – Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. Economics Series*, no. 39(67), pp. 10–16. DOI: [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-39\(67\)-10-16](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-39(67)-10-16) (accessed July 17, 2026)
9. Pysarevska H. I. (2024) Pensiine zabezpechennia v Ukraini: suchasni tendentsii ta napriamy rozvytku [Pension provision in Ukraine: current trends and directions of development]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky – Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, vol. 9, no. 2, pp. 197–201. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-33> (accessed July 17, 2026)
10. Fedoryshyna L. M., Pikhniak T. A. (2026) Systema pensiinoho zabezpechennia v Ukraini: stan, problemy ta mozhlyvi shliakhy vyrishennia [The pension system in Ukraine: state, problems and possible ways of solution]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative Economy*, vol. 1, pp. 31–43. DOI: <https://doi.org/10.37332/> (accessed July 17, 2026)
11. Kulikova Y. (2026) Strategy for the reform of Ukraine's pension insurance system in the context of European integration. *Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University*, no. 5(342), pp. 74–79. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2026-5-342-74-79> (accessed July 17, 2026)
12. Kaplin S. M. (2026) Robotyzatsiia ta finansova stiikist pensiinoi systemy: amortyzatsiia liudskoho kapitalu yak makrofiskalnyy chynnyk [Robotisation and financial sustainability of the pension system: depreciation of human capital as a macro-fiscal factor]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, no. 1, pp. 95–109. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2026.01.095> (accessed July 17, 2026)
13. Zvarych O. I., Voloshyn V. V. (2024) Analiz stanu nederzhavnoho pensiinoho strakhuvannia v Ukraini [Analysis of the state of non-state pension insurance in Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, no. 8, pp. 237–251. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-8-237-251> (accessed July 19, 2026)

14. Kuzheliev M., Nechyporenko A., Stabias S. (2025) Vydatky mistsevykh biudzhetiv na vidnovlennia: tendentsii, vyklyky ta perspektyvy [Local budget expenditures on recovery: trends, challenges and prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-27> (accessed July 21, 2026)
15. International Labour Organization (2024) World Social Protection Report 2024–26: Universal Social Protection for Climate Action and a Just Transition. Geneva: ILO. Available at: <https://www.ilo.org> (accessed August 1, 2026)
16. State Statistics Service of Ukraine. Indeks spozhyvchykh tsin: statystychna informatsiia [Consumer price index: statistical information]. Available at: <https://stat.gov.ua/> (accessed August 2, 2026)
17. Ministry of Finance of Ukraine (2026) Informatsiia pro vykonannia Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy za 2025 rik: lyst vid 05.03.2026 no. 04210-10/374 [Information on the execution of the State Budget of Ukraine for 2025: letter of March 5, 2026 no. 04210-10/374]. Kyiv. Available at: https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2025-770 (accessed August 2, 2026)
18. National Institute for Strategic Studies (2023) Derzhavnyi biudzhnet Ukrainy 2022 roku: vykonannia v umovakh povnomasshtabnoi viiny [The State Budget of Ukraine in 2022: execution under full-scale war]. Kyiv. Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavnyy-byudzhnet-ukrayiny-2022-roku-vykonannya-v-umovakh> (accessed August 2, 2026)
19. Pension Fund of Ukraine (2025) Zvit pro robotu Pensiinoho fondu Ukrainy u 2024 rotsi [Report on the work of the Pension Fund of Ukraine in 2024]. Kyiv. Available at: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/vydatky-ta-dohody-byudzhetu-fondu/2024-vydatky-ta-dohody-byudzhetu-fondu> (accessed August 1, 2026)
20. Biudzhetni kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 08.07.2010 no. 2456-VI [Budget Code of Ukraine: Law of Ukraine of July 8, 2010 no. 2456-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (accessed August 3, 2026)
21. Pension Fund of Ukraine (2026) Zvit pro robotu Pensiinoho fondu Ukrainy u 2025 rotsi: zatv. postanovoioi pravlinnia Pensiinoho fondu Ukrainy vid 01.05.2026 no. 17-1 [Report on the work of the Pension Fund of Ukraine in 2025: approved by the Resolution of the Board of the Pension Fund of Ukraine of May 1, 2026 no. 17-1]. Kyiv, 82 p. Available at: <https://www.pfu.gov.ua/diyalnist/zvity-pro-robotu> (accessed August 1, 2026)
22. National Securities and Stock Market Commission (2026) Pidsumky rozvytku systemy nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia [Results of the development of the non-state pension provision system]. Kyiv. Available at: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/#tab-9> (accessed August 3, 2026)

Дата надходження статті: 10.08.2026

Дата прийняття статті: 07.09.2026

Дата публікації статті: 07.10.2026